

Müasir dünyada informasiyanın istehsalı, ötürülməsi və emali bəşəriyyətin sosial, iqtisadi və mədəni həyatının əsas sütunlarından birinə çevrilmişdir. İnformasiya və kommunikasiya texnologiyaları yalnız texniki tərəqqinin göstəricisi deyil, həm də cəmiyyətin inkişaf səviyyəsini müəyyən edən mühüm amildir. Bu sahənin inkişafı dövlətlərin rəqəbat qabiliyyətini artırır, insan kapitalının formalaşmasına töhfə verir və yeni iqtisadi imkanlar yaradır.

Əvvəllər informasiya əsasən kağız daşıyıcılarında, məktublar və ənənəvi rabitə vasitələri ilə ötürülürdü, bu gün bir neçə saniyə ərzində dünyanın istənilən nöqtəsinə çatdırıla bilər. Internetin geniş yayılması, mobil rabitə şəbəkələrinin güclənməsi və rəqəmsal platformaların formalaşması insanların düşüncə tərzini və davranış modelini kökündən dəyişmişdir. Artıq insanlar yalnız məlumat istehlakçısı deyil, eyni zamanda məlumat istehsalçısına çevrilmiş, sosial şəbəkələr, bloqlar və müxtəlif onlayn resurslar vasitəsilə öz fikirlərini sərbəst şəkildə ifadə etməyə başlamışlar.

İKT-nin inkişafı etdirilmiş iqtisadiyyatın bütün sahələrinə güclü təsir göstərir. Elektron ticarət, onlayn bankçılıq, rəqəmsal marketing və startap ekosistemləri yeni iş yerlərinin yaranmasına səbəb olmuş, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə daha geniş bazarlara çıxış imkanı yaratmışdır. Ənənəvi iqtisadi model tədricən rəqəmsal iqtisadiyyatla əvəzlənir və bu proses cəmiyyətin maddi rifahının yüksəlməsinə mühüm töhfə verir.

Təhsil sahəsində də informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının rolu dənizləndir. Elektron kurslar, distant təhsil platformaları, onlayn dərslər və virtual laboratoriyalar bilik əldə etmə prosesini daha asanlaşdırır və çevik etmişdir. Regionlardan və ya ucaq arazılardan olan

Gələcək perspektivdə süni intellekt, böyük məlumatlar, aşıyaların interneti və blokçeyn kimi innovativ texnologiyalar İKT-nin inkişafına yeni nəfəs verəcəkdir. Bu texnologiyalar istehsal proseslərini optimallaşdıracaq, xidmətlərin keyfiyyətini artıracaq və insanların həyat tərzini daha da asanlaşdıracaq. Eyni zamanda bu yeniliklər əmək bazasında yeni peşələrin yaranmasına səbəb olacaq və insanlardan daha yüksək bilik və bacarıqlar tələb edəcəkdir.

Nəticə olaraq demək olar ki, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı etdirilmiş müasir cəmiyyətin davamlı inkişafının əsas şərtlərindən biridir. Bu sahəyə yatırılan investisiyalar yalnız iqtisadi gəlir deyil, həm də sosial rifah, mədəni zənginlik və insan potensialının açılması baxımından böyük əhəmiyyətə daşıyır. İKT-nin düzgün və səmərəli şəkildə inkişaf etdirilməsi gələcək nəsillərə daha güclü, bilikli və müasir bir cəmiyyət miras qoymaq üçün mühüm addımdır.

Rəqəmsal transformasiya prosesi cəmiyyətin bütün təbəqələrini əhatə edəcək informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı etdirilməsi artıq təkə texniki məsələ deyil, strateji və ideoloji xarakter daşıyan bir vəzifəyə çevrilir. Dövlətlər bu sahəni prioritet elan etmək məli təhlükəsizliklərini, iqtisadi müstəqilliklərini və beynəlxalq arenadakı mövqelərini

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin dəstəyilə "İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi" istiqaməti üzrə layihə çərçivəsində hazırlanıb.

yüksəlməsinə xidmət edir. Ağıllı suvarma sistemləri, peyk məlumatları əsasında torpaq analizləri, hava proqnozlarının rəqəmsal platformalar vasitəsilə fermerlərə çatdırılması, kənd təsərrüfatında riskləri minimuma endirir və resurslardan səmərəli istifadəni təmin edir. Bu isə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması baxımından olduqca mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Cəmiyyətin sosial həyatında da informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının təsiri aydın şəkildə hiss olunur. İnsanlar ailə üzvləri və dostları ilə əlaqəni artıq asan rəqəmsal platformalar üzərindən qurur, sosial şəbəkələr vasitəsilə həm şəxsi, həm də ictimai problemləri gündəmə gətirir. Bu proses bir tərəfdən ünsiyyət asanlaşdırır, digər tərəfdən virtual asılılıq, sosial təcrid və psixoloji

qlobal problemlərin həlli üçün birgə layihələr, təcrübə mübadiləsi və texnoloji transfer mexanizmləri vacibdir. Beynəlxalq təşkilatların, regional birliklərin və iri texnoloji şirkətlərin əməkdaşlığı nəticəsində yeni standartların formalaşması, texnoloji bərabərliklərin azaldılması üçün proqramlar həyata keçirilir.

Rəqəmsal uçurum problemi müasir dövrün ən ciddi çağırışlarından biridir. Bəzi regionlarda yüksək sürətli internet, müasir cihazlar və rəqəmsal bacarıqlar geniş yayılmışdır, digər bölgələrdə bu imkanlar olduqca məhduddur. Bu fərqlər sosial bərabərşizliyi dərinləşdirir və inkişaf imkanlarını qeyri-bərabər bölüşdürür. Buna görə də İKT-nin inkişaf strategiyasında regionların bərabər şəkildə əhatə olunması, ucaq yaşayış məntəqələrində

İKT-nin inkişafı yalnız texnoloji tərəqqi deyil, həm də sosial məsuliyyət, hüquqi şüur, ekoloji düşüncə və milli-mənəvi dəyərlərin harmoniyasıdır

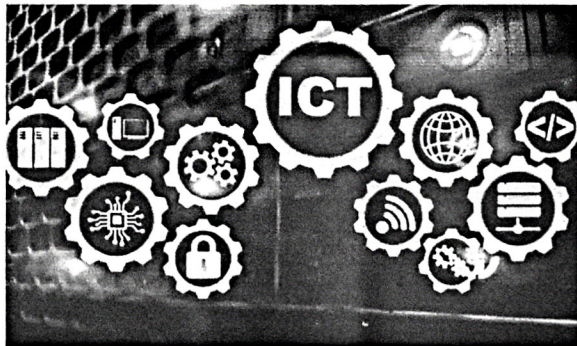
şagirdlər və tələbələr artıq dünyanın aparıcı universitetlərində kurslarına qoşula bilər, beynəlxalq təhsil layihələrində iştirak edirlər. Bu isə biliklərin qloballaşmasına və insan kapitalının keyfiyyətinin yüksəlməsinə səbəb olur.

Səhiyyə sektorunda İKT-nin tətbiqi diagnostika və müalicə proseslərinin effektivliyini artırmışdır. Elektron xəstəxana sistemləri, tibbi məlumat bazaları, telemedisin xidmətləri həkimlərin qarşarvə prosesini sürətləndirir, xəstələrin vaxtında və düzgün müalicə almasına imkan yaradır. Xüsusi ucaq bölgələrdə yaşayan əhali üçün bu texnologiyalar həyati əhəmiyyət daşıyır, çünki fiziki olaraq böyük məsafələrə gəlmək imkanı olmayan insanlar məsafədən tibbi məsləhətlər ala bilərlər.

Dövlət idarəçiliyində rəqəmsallaşma və elektron hökumət layihələri vətəndaşlarla dövlət orqanları arasında əlaqələrin şəffaf və operativ qurulmasını təmin edir. Elektron xidmətlər vasitəsilə müxtəlif arayışların, sənədlərin və mürcəatların onlayn şəkildə əldə edilməsi vaxt itkisini minimuma endirir, korrupsiya risklərini azaldır və idarəetmənin keyfiyyətini yüksəldir. Bu isə vətəndaş məmnuniyyətinin artırılmasına və dövlət-vətəndaş münasibətlərinin sağlam əsaslar üzərində qurulmasına gətirib çıxarır.

İKT-nin inkişafı mədəniyyət və incəsənət sahəsində də yeni imkanlar yaratmışdır. Muzeylərin virtual turları, elektron kitabxanalar, rəqəmsal arxivlər milli-mənəvi irsin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından mühüm rol oynayır. İnsanlar öz evlərindən çıxmadan müxtəlif ölkələrin mədəniyyət nümunələri ilə tanış olurlar, bu da mədəniyyətlərarası dialoqu gücləndirir və dünyagörüşünü genişləndirir.

Lakin informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı ilə yanaşı, müəyyən problemlər də meydana çıxır. İnformasiya təhlükəsizliyi, şəxsi məlumatların qorunması, kibercümlər və saxta məlumatların yayılması müasir dövrün əsas çağırışları sırasındadır. Bu səbəbdən cəmiyyət yalnız texnologiyaların tətbiqinə deyil, eyni zamanda onlardan düzgün və məsuliyyətli istifadəyə də xüsusi diqqət yetirməlidir. Hüquqi baxda təkmilləşdirilməli, istifadəçilərin rəqəmsal savadlılığı artırılmalı və kibertəhlükəsizlik mexanizmləri gücləndirilməlidir.

mühüm təhlükəsizlik təhlükəsizliyinə çalışırlar. Çünki informasiya resurslarına nəzarət edən və onları effektiv şəkildə idarə edən ölkələr global proseslərdə daha təsirli rol oynayır.

İKT-nin inkişafında insan amili xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Texnologiyaları yaranan və tətbiq edən insanlar, buna görə də rəqəmsal bacarıqların formalaşdırılması strateji məqsəd kimi qarşıya qoyulmalıdır. Məktəblərdə proqramlaşdırma, alqoritm düşüncə, kibertəhlükəsizlik və rəqəmsal etikaya dair fənlərin tədrisi gənc nəsillərin sahəyə daha hazırlıqla yiyələnməsinə səbəb olur. Eyni zamanda müəllimlər və dövlət qulluqçularının da müasir texnologiyaların istifadə bacarıqlarının artırılması vacibdir ki, rəqəmsallaşma prosesləri normal xarakter daşımadan real nəticələr versin.

Biznes mühitində informasiya texnologiyalarının inkişafı şirkətlərin idarəetmə modellərini kökündən dəyişmişdir. Müəssisələr artıq fəaliyyətlərini onlayn yerli bazarlarla həyata keçirirlər, onlayn platformalar vasitəsilə beynəlxalq müştərilərə çıxış əldə edirlər. Rəqəmsal mühasibatlıq, CRM və ERP sistemləri biznes proseslərini avtomatlaşdırır, xərcləri azaldır və qarşarvəni daha daqıq edir. Bu isə rəqəbatın artmasına, keyfiyyətli məhsul və xidmətlərin ortaya çıxmasına gətirib çıxarır.

Kənd təsərrüfatı kimi ənənəvi sahələrdə belə İKT-nin tətbiqi məhsuldarlığın

problemlər kimi mənti hallara da zəmin yaradır. Buna görə də texnologiyaların insan həyatında balanslı şəkildə tətbiqi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Məlumat bolluğu dövründə düzgün informasiya seçmək və təhlil etmək bacarığı əsas kompetensiyalardan birinə çevilmişdir. Saxta xəbərlər, manipulyativ məzmunlar və dezinformasiya kampaniyaları cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyini təhdid edir. Bu baxımdan media savadlığının artırılması, tənqidi düşüncə vərdişlərinin formalaşdırılması və etibarlı mənbələrdən istifadə mədəniyyətinin təşviqi mühüm vəzifələndir.

Bütün bu məqamlar göstərir ki, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı etdirilməsi kompleks və çoxşəxli bir prosesdir. Burada yalnız texniki infrastrukturun qurulması deyil, hüquqi, sosial, psixoloji və etik aspektlərin də nəzərə alınması tələb olunur. Uğurlu nəticə əldə etmək üçün dövlət, özəl sektor və vətəndaş cəmiyyəti arasında sıx əməkdaşlıq qurulmalı, hər kəs bu prosenin fəal iştirakçısı çevriləlidir. Yalnız bu halda rəqəmsal gələcək real və dayanıqlı inkişafın təməli olacaqdır.

İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının davamlı inkişafı üçün əhəmiyyətli əməkdaşlıq da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ayrı-ayrı dövlətlərin bu sahədə təkbaşına irəliləməsi mümkün olsa da,

internetin çatdırılması və rəqəmsal savadlığın kütləvi şəkildə artırılması prioritet olmalıdır.

Ətraf mühit məsələləri də informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə birbaşa əlaqədardır. Server mərkəzlərinin enerji sərfiyyatı, elektron tullantıların artması və texnoloji istehsal proseslərinin ekoloji təsirləri bu sahədə məsuliyyəti yənaşmanı zəruri edir. "Yaşıl texnologiyalar", enerjiyə qənaət edən avadanlıqlar və elektron tullantıların təkrar emali kimi təşəbbüslər həm təbii təbiətin qorunmasına, həm də davamlı inkişaf məqsədlərinə xidmət edir.

Hüquqi mühitin formalaşdırılması da İKT-nin sağlamlı inkişafının əsas şərtlərindən biridir. İnformasiya hüququ, müəlliflik hüquqları, elektron imza, onlayn müqavilələr və şəxsi məlumatların qorunması kimi məsələlər müasir qanunvericilikdə əksini tapmalı, istifadəçilərin hüquqları etibarlı şəkildə təmin edilməlidir. Qanunvericilik texnologiyaların inkişafı tempinə uyğun şəkildə müəddəti yenilənməli, yeni risklərə çevik reaksiya verilməlidir.

Süni intellektin və avtomatlaşdırmanın genişlənməsi əmək bazasında köklü dəyişikliklər yaradır. Bəzi peşələr tədricən sıradan çıxsa da, eyni zamanda yeni ixtisaslar və iş sahələri meydana gəlir. Bu keçid dövründə işçi qüvvəsinin yenidən ixtisaslaşdırılması, ömürlü təhsil konsepsiyasının tətbiqi və peşə təlimlərinin gücləndirilməsi mühüm rol oynayır. İnsanlar dəyişən əmək bazasına uyğunlaşmağı bacarmalı, texnologiyadan qorxmamalı, onu öz inkişafı üçün bir fürsət kimi görməlidirlər.

Nəhayət, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı etdirilməsi milli kimliyin və dəyərlərin qorunması ilə də uzlaşdırılmalıdır. Rəqəmsal məkan qlobal təsirlərə açıq olduğu üçün yerli mədəniyyətin, dilin və ənənələrin qorunması xüsusi diqqət tələb edir. Milli kontentin yaxınlması, yerli proqram təminatlarının təşviqi və ana dilində rəqəmsal resursların artırılması bu baxımdan böyük əhəmiyyət daşıyır.

Beləliklə, İKT-nin inkişafı yalnız texnoloji tərəqqi deyil, həm də sosial məsuliyyət, hüquqi şüur, ekoloji düşüncə və milli-mənəvi dəyərlərin harmoniyasıdır. Bu sahədə atılan hər bir addım gələcəyin cəmiyyətinin formalaşdırılmasına və informasiya əsasında insanın yerini müəyyənləşdirir.